

ΑΡΙΑΝΑ ΕΘΝΗ.

(ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Εἰσαγωγὴ.

Τὰ δὲ κατ' ἀνατολὰς τοῦ Τίγριτος καὶ μέχρι τῆς Ἰνδικῆς οἰκοῦντα ἔθνη, τὰ καλούμενα Ἀριανὰ ἢ Ἀριοι καθ' Ἡρόδοτον ⁽¹⁾ καὶ Στράβωνα ⁽²⁾, Ἀρι δὲ ἢ Ἰρά κατ' ἐγχωρίους ἐπιγραφάς, καὶ περιλαμβάνοντα τοὺς Πέρσας, τοὺς Μήδους, τοὺς Βακτριανοὺς καὶ τοὺς κυρίως Ἀριανούς, καίτοι παντάπασι διάφορα τῶν Συριακῶν ἔθνων κατέτε θρησκείαν, ἥθη καὶ γλῶσσαν, εἶχον ὁμῶς τὴν τέχνην συγγενῇ τῆς Ἀσσυριακῆς, ἥς καὶ ἀπλῇ μετάπλασις εἶναι ἢ ἐν Περσίᾳ ἀπαντωμένη. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ δύο, ὡς φαίνεται, αἰτιῶν συγχρόνως: πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μέγα Ἀσσυριακὸν κράτος, ἐμπεριλαμβάνον καὶ τὴν Βαβυλῶνα, ἐξετείνετο πρὸ τῶν 750 π. Χ. ἐπὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς Ἀριανῆς· ἀλλ' ἐπικρατησάντων μετὰ ταῦτα τῶν Μήδων, ἐξ Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλῶνος μετέβη ἡ ἐξουσία καὶ τῆς πολυτελείας ἢ ἕξις καὶ ὁ τρόπος εἰς Ἐκβάτανα, καθὼς ἐπὶ Κύρου πάλιν (550 π.Χ.), ὅταν κέντρον τῆς ἀρχῆς ἐγένοντα τὰ Σοῦσα καὶ ἡ Περσαίπολις, μετηγάστευσεν ἐκεῖσε ἡ τέχνη ἐξ Ἐκβατάνων, καὶ διέμεινεν ἐπὶ δύο ἑκα-

(¹) Ζ. 62. — (²) ΙΕ, 344.



τονταετηρίδας, μέχρις οὗ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν ἀνέ-
τρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος. Ἐκ τῆς τοιαύτης μετὰ τῶν Ἀσ-
συρίων σχέσεως πηγάζει ἡ ἐπικρατοῦσα παρ' Ἀρίοις
λατρεία τῆς θηλείας φύσεως, ὑπὸ τὸ ἔμβλημα Ἀφροδί-
της ἐν τοῖς πλανήταις, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Μίτρας παρὰ
Πέρσαις ⁽¹⁾ καὶ Αἴρης (Anahid) παρὰ Μήδοις καὶ Ἀρμε-
νίοις, ἣν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκφράζουσιν αἱ ὑποτιθέμεναι ἐκ-
στρατεῖαι τῆς Δερκετοῦς καὶ τῆς Σεμιράμιδος μέχρι Μι-
κρᾶς Ἀσίας καὶ μέχρι Βακτριανῆς. Ἡ δ' ἄλλη αἰτία
εἶναι ὅτι ἡ ἀρχαία τῶν Ἀρίων ἐπιχώριος θρησκεία, ὡς
τοῦ φωτὸς λατρεία δυαδική, δηλ. τὴν καλὴν συνάμα
καὶ τὴν κακὴν αὐτοῦ ἐποψιν ἀφορῶσα, ἦν ἀνεπίδεκτος
τεχνικῶν παραστάσεων, καὶ ἀπέτρεπεν ἀπ' αὐτῶν τὸ αἰ-
σθημα. Ῥητῶς μάλιστα ὁ Ἡρόδοτος ⁽¹⁾ περιγράφει τοὺς
Πέρσας ὡς « Ἀγάλματα καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν τό-
μῳ ποιευμένους ἰδρύνεσθαι », καὶ προσθέτει ὅτι « Οὐκ ἀν-
θρώποφυνείας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς ». Ἀλλ' ὅταν μεγαλυν-
θέντες ἡσθάνθησαν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀνάγκην εἰκαστικῶν
τεχνῶν, ὅπως ὑπηρετῶσι τῆς αὐλῆς τὴν πολυτέλειαν,
τότε ἐδέχθησαν αὐτὰς ἔξωθεν, καὶ προχειρότερον δὲν
ἠδύνατο νὰ τὰς εἰσαγάγωσιν, ἢ ἐκ τῆς ὁμορου Ἀσσυ-
ρίας, μεθ' ἧς τοὺς συνέδεον τοσαῦται σχέσεις καὶ παρα-
δόσεις. Ἡ δ' οὕτω τὴν γέννησιν λαβοῦσα Περσικὴ τέ-
χνη ἐξετάθη μετὰ τῶν Περσικῶν ὀπλῶν εἰς μέγα μέρος
τῆς τότε γνωστῆς Ἀσίας.

(1) Ἡρόδ. Α, 131.— (2) Ἡρόδ. Αὐτόθι. Λατρεία Περσῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Ἀρχιτεκτονική.

Τετραγωνοειδὴς.

Ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ ἰδρυμένη ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἑκ-
 ατάνων ἢ Ἀγρόχτάνων, τῆς ἐν ἔτει 715 π. Χ.
 ὑπὸ Δηϊόκου κτισθείσης πρωτεύουσας τῶν Μήδων, συν-
 ἔκειτο ἐξ ἑπτὰ ἐπαλλήλων κυκλικῶν φρουρίων, καὶ εἶ-
 χε, καθ' Ἡρόδοτον (¹), ἕτερον ἑτέρῳ κύκλῳ ἐνεστέωτα η,
 ὥστε ἐκάστου κύκλου αἱ ἐπάλξεις ὑπερεῖχον ὑπὲρ τὰς
 τοῦ κατωτέρου. Καὶ τοῦ μέν μεγίστου τείχους ἡ περί-
 μετρος ἦν ἴση τῇ τῶν Ἀθηνῶν, δηλ. 50 σταδίων, τοῦ
 δ' ἄνωτάτου ἐκ μόνων ἑπτὰ (²), καὶ πάντα τὰ τείχη
 ἦσαν διὰ διαφόρων ἀνθρῶν χρωμάτων βεβαμμένα, ἥτοι,
 καθ' Ἡρόδοτον, α Τοῦ μέν πρώτου κύκλου αἱ προμαχώνες
 εἰσι λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλαρες, τρίτου δὲ κύκλου φοι-
 κίκεα, τετάρτου δὲ κνάνεα, πέμπτου δὲ σαρδαράκινα . . . δύο
 δ' οἱ τελευταῖοι . . . ὁ μὲν κατηρυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσω-
 μένους ἔχων τοὺς προμαχῶνας η. Πέριξ δὲ τοῦ ἔξω τεί-
 χους ἐξετείνετο ἡ λοιπὴ πόλις ἀτείχιστος· ὥστε τὸ ὅ-
 λον ἀπετέλει ἐκπληκτικωτάτην ἐντύπωσιν κολοσσαϊκῆς
 πολύχρου πυραμίδος, ἀναβαθμῶν δίκην ὠκοδομημένης,
 κατὰ τὸν Συροβαυλώνιον ρυθμὸν τοῦ Πύργου τοῦ Βή-
 λου ἢ τῶν κρεμαστῶν κήπων.

Βασίλεια.

Ἐντὸς δὲ τοῦ ἄνωτάτου περιβόλου ὠκοδομήθησαν τὰ

(¹) Α, 98. — (²) Πολύβ. Ε, 27, 9.



βασίλεια καὶ ὁ ναὸς τῆς Αἴης (Αἰαήϊς), πολυτελέσταται οἰκοδομαί, κατὰ τὸν Πολύβιον ⁽¹⁾, ὧν ἡ κεδρήνη καὶ κυπαρισσίνη ξυλεία πανταχοῦ, καὶ εἰς τὰς δοχοὺς, καὶ εἰς τὰ φατνώματα, καὶ εἰς τοὺς κίονας τῶν στοῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς περιστυλίων, κατεκαλύπτετο κατὰ τὸν Συροβαβυλώνιον ῥυθμὸν διὰ λεπίδων ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν, αἱ δὲ πλίνθοι καὶ αἱ κεραμίδες ἦσαν ὅλαι ἐξ ἀργύρου καὶ ἐκ χρυσοῦ παγίου. Καὶ τοσοῦτος ἦν ὁ πλοῦτος τῆς κοσμήσεως ταύτης, ὥστε ἂν καὶ ἐλεπίσθη ἡ ξυλεία ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ πάλιν ἐπὶ Ἀντιγόνου καὶ ἐπὶ Σελεύκου, ὁ Ἀντίοχος οὐχ ἥττον ἐκ τῶν λεπίδων καὶ πλίνθων ὅσαι εἶχον ἐναπομείνει ἔκοψεν εἰσέτι νόμισμα τετρακισχιλίων ταλάντων. Τὴν σήμερον δ' εἰς τὴν θέσιν τῆς πόλεως ταύτης, καλουμένην ἤδη Hama-dan, σώζονται τινὰ ἐρείπια μεγάλων τειχῶν, καὶ τινὰ ἄλλα λείψανα φέροντα τὸν χαρακτῆρα τῆς Περσαιπολιτικῆς τέχνης.

Εἰς δὲ τὰ Σοῦσα, μητρόπολιν τῆς μεταξὺ Μηδίας, Βαβυλωνίας καὶ Περσίας κειμένης Σουσιανῆς, ὑπάρχον Περσικὰ βασίλεια, *Μεμενόμενα* καλούμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπέδιδον τὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν εἰς ὑποτιθέμενόν τινα Μέμνονα. Ταῦτα, ὡς καὶ τα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἱερὰ, καὶ τὰ τεῖχη αὐτῆς, ἦσαν, κατὰ τὸν Στράβωνα ⁽²⁾ « παραπλησίως ὥσπερ τὰ τῶν Βαβυλωνίων ἐξ ὑπτιῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου »· καὶ τῶ ὄντι εἰς τὴν θέσιν τῶν Σούσων, ἤδη Schus ἢ Schustér καλουμένην, σώζονται ἐρείπια συγκείμενα ἐκ σωρῶν πλίνθων κατὰ μέρος κεχρωματισμένων.

Ἀλλὰ τὰ κυριώτερα ἐπὶ τῆς Περσικῆς δυναστείας ἀνεγερθέντα οἰκοδομήματα ἔκειντο ἐν τῇ ἱερᾷ, οὕτως εἰπεῖν, κοιλάδι τῶν Πασαργάδων· διότι αὕτη, καθ' Ἡρόδοτον ⁽³⁾, ἦν ἡ πατρίς τῆς ἀριστοκρατικῆς φυλῆς

(1) I, 17. — (2) IE, 317. — (3) A, 11.

τὸν Πασαργάδων, ἐξ ἧς προήρχοντο οἱ Βασιλεῖς τῶν Περσῶν. Εἰς τὸ τμήμα τοῦτο, κατὰ τὴν θέσιν ἣτις ἤδη κλεῖται Μουργάβ, ἔκειτο παρὰ τὸν ποταμὸν Κύρον ἡ πόλις ἣν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀποκαλοῦσι Πασαργάδα (πόλιν Περσῶν) ὁμωνύμως τῇ ἐπαρχίᾳ. καὶ ἐν αὐτῇ ἦσαν τὰ ἀρχαῖα βασίλεια, καὶ ἐτι κατωτέρω ὁ τάφος τοῦ Κύρου καὶ τῶν λοιπῶν βασιλέων.

Περσαίπολις.

Ἄλλ' ἀρχτικώτερον αὐτῆς, παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄραξιν, ἔκειτο ἄλλη πόλις. ἣν οἱ Ἕλληνες ἐκάλουν Περσαίπολιν, καὶ εἰς αὐτὴν ἦσαν τὰ « νεώτερα Βασίλεια, οἰκοδομηθέντα ἐπὶ Καμβύσου τοῦ Κύρου διὰ τεχνητῶν Αἰγυπτίων », κατὰ Διόδωρον ⁽¹⁾, καέντι δ' ὑπ' Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ παραφορᾷ τῆς κραιπάλης. Ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως ταύτης, ὡς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ ⁽²⁾, ἦν ὁμοιοῦς τῇ τῶν Ἐκβατάνων, διότι συνέκειτο καὶ αὐτὴ ἐκ τριῶν ἀλλεπαλλήλων περιοχῶν, προεχουσῶν ἐκάστης ὑπὲρ ἐκάστην, κατεσκευασμένων δ' ἐκ λίθου σκληροῦ, καὶ κλειομένων διὰ μεγάλων χαλκῶν, βεβαιῶς ἐπιχάλκων, πυλῶν.

Ἀντικρυ δ' αὐτῆς ἔκειντο τὰ λαμπρότατα βασίλεια ὧν ὁ Διόδωρος φημίζει ὡς πολυτελεστάτην τὴν κατασκευὴν, καὶ εἰς ἃ πιθανότατα ἀπέδλεπεν ὁ Ἀπουλήϊος ⁽³⁾ περιγράφων οἴκους Περσῶν βασιλέων ἔχοντας ὀροφὰς διαλαμπούσας ἐλέφαντι, ἡλέκτρῳ, χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, ὡς ἦσαν αἱ τῶν Φοινικικῶν ἢ Βαβυλωνίων οἰκοδομημάτων. Τῶν βασιλείων τούτων ἐρείπια εἰσὶ θετικῶς τὰ ἐν τῇ σιγῇ τῆς μονώσεως αὐτῶν μεγαλοπρεπῶς ἐπὶ 12 μίλια ἐκτεινόμενα, ἐπὶ πολὺ δὲ τῆς Ἀσίας γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τζιλμινάρ (τεσσαράκοντα χίονες) ἢ Ταχτζημισίδ, καὶ κείμενα ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὁ-

(1) A, 46. — (2) IZ, 71. — (3). De mundo, p 171



ρους Ραχμέδ, ἦτις διὰ μεγάλων καὶ στερεῶν λιθίνων βάσεων διετέθη κατ' ἀναβαθμούς. Ἦσαν δὲ κατεσκευασμένα ἐκ μελανοῦ λίθου τοῦ αὐτοῦ ὅρους, καὶ διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ διετηρήθησαν ἐν πολλοῖς θαυμασίως (PIN. Λ, 3). Μεγάλαι πύλαι, εὐχύρωροι αὐλαὶ περιλαμβανόμεναι ὑπὸ διαφορῶν οἰκημάτων, μεγαλοπρεπεῖς κλίμακες, λαμπρόταται στοαὶ, ἐξεδέχοντο βαθμιδοειδῶς ἀλλήλας, καὶ ἔφερον εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν βασιλείων οἰκήματα. Διπλὴ ἀναβάθρα 55 βαθμίδων, ὧν ἐκάστη ἔχει 4' ὕψος, πλάτυς δὲ τοσοῦτον, ὥστε δέκα ἵππεῖς ν' ἀναβαίνωσι κατὰ μέτωπον εὐχερῶς, καὶ ὧν 10 ἢ 14 ὁμοῦ εἰσιν ἐξ ἑνὸς ἐκάστοτε λίθου λελαξευμένα (PIN. Λ, 4, 1), φέρει διὰ 4 μεγάλων πυλῶν, ὧν αἱ παραστάδες κοσμοῦνται διὰ κολοσσιαίων θηρίων, οἷον εἰ φρουρῶν τῆς εἰσόδου, εἰς ἄλλην δευτέραν κλίμακα ἔτι μεγαλύτεραν τῆς πρώτης, τὰς πλευρὰς ἔχουσιν καταγλύφους ὡς καὶ ἡ ἄλλη, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὸ ἐπίπεδον ἐφ' οὗ ἴσταντο τὰ κυρίως βασιλεια. Τοῦτο δὲ κοσμεῖται κατὰ μὲν τὸ μέσον διὰ στοᾶς τετραγώνου, ἐχούσης 36 χίονας, κατὰ δὲ τὰς τρεῖς πλευρὰς δι' ἐλασσόνων στοῶν ἐκ 12 χιόνων ἐκάστης, καὶ εἰς τὸ βάθος εἶχε τὰ κυρίως τῶν βασιλέων οἰκήματα, εἰς ἃ ἄλλαι πάλιν ἔφερον κλιμακες (PIN. Λ 3, 4, 5, 6, 7), ἥδη τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα.

Τῶν οἰκοδομημάτων τούτων σώζονται ἤδη πολλαχοῦ τὰ θεμέλια μετὰ χιόνων, καὶ διάφοροι ὑπόγειοι δίοδοι καὶ διώρυγες διὰ τὸ πότιμον ὕδωρ (PIN. 1, μέχρι 4). καὶ ὑποτίθεται ὅτι ἐν τῶν ἀνακαλυφθέντων μερῶν εἶναι τὸ κυρίως ἀνάκτορον τὸ πυρποληθὲν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου, (d), ἄλλ' οἱ λουτρῶνες (e), εἰς μικρὰν ἀπόστασιν μέγα οἰκοδόμημα (g) περιεῖχεν ἑκατὸν χίονας, καὶ αὐτοῦ προηγείτο γιγαντιαία πύλη (h) καὶ πρόπυλον (i), παρ' ᾧ χίων κολοσσιαῖος (k). Τὰ δ' ἀρχιτεκτονικὰ αὐτῶν κοσμήματά εἰς πλουσιώτατα καὶ παμποίκιλα, ἀλλ' ὁ συνδυασμὸς αὐ-

ὅν στερεῖται ἀκριβοῦς ρυθμοῦ καὶ μεγάλης κομψότη-
τος. Οἱ κίονές εἰσιν ἰσχνότατοι, ἔχοντες πολλαχοῦ 4'
ἀμέτρον καὶ 14' κίς τοσοῦτον ὕψος. Εἰσὶ δὲ ραβδωτοὶ
μετὰ βάσεων ὑψηλῶν, αἵτινες διαφορῶν φύλλων σχή-
ματα δέχονται, καὶ μετὰ κιονοκράνων ποικίλων, ὧν τὰ
μεν σύγκεινται ἐκ διπλῆς προτομῆς μονόκεράτων (PIN.
Λ, 5), τὰ δ' ἐξ ἄλλων γεωμετρικῶν σχημάτων, καὶ ἰδίως
ἐπισεσωρευμένων ἐλίκων (PIN. Λ, 6), αἵτινες ὁμῶς
πολὺ ἀπέχουσι τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἰδέας τῆς ἰωνικῆς ἑ-
λικος. Τὰ δ' ὑπέρθυρα ὁμοιάζουσι κατὰ τι τὰ Αἰγύπτια,
ἐκτὸς ὅτι αὐτὰ ἀντὶ τοῦ στρογγύλου κανόνος ἔχουσι
τὸν ἀστράγαλον. Τοῦ θριγκοῦ ὁμῶς καὶ τῆς ὀροφῆς οὐ-
δὲν σώζεται λείψανον, καὶ πιθανώτατα, ὡς ἀποδεικνύει καὶ
τῶν κιόνων αὐτῶν ἡ ἰσχνότης, ἣν ἡ ὀροφή ξυλίνη, χρυ-
σοῖς πετάλοις κεκοσμημένη, κατὰ τὸν Σύριον τρόπον ⁽¹⁾.

Τάφοι.

Πλησίον δὲ τῶν βασιλείων, ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ βράχου τοῦ
αὐτοῦ ὄρους ὑπῆρχον οἱ τάφοι τῶν βασιλέων, περὶ
ῶν λέγει ὁ Διόδωρος ⁽²⁾ ὅτι « Πέτρα ἦν κατεξεμμένη,
καὶ κατὰ μεσοῦ οἴκους ἔχουσα πλείονας, ἐν οἷς σηκοὶ τῶν τε-
τελευτηκώτων ὑπῆρχον, πρόσθασιν μὲν αὐδεμίαν ἔχοντες χει-
ροποίητον, ὑπ' ὀργάνων δὲ τιῶν χειροποιήτων ἐξαιρουμένων
τῶν νεκρῶν δεχόμενοι τὰς τέφρας ». Τοιοῦτοι τῶ ὄντι φρί-
νονται δύο εἰς τὸ ὄρος Ῥαχμέδ, καὶ εἰς τὴν ἐφ' ἐνὸς
ἐξ αὐτῶν ἐπικεχαραγμένην σφηνοειδῆ ἐπιγραφὴν ἀνέ-
γνωσάν τινες, ὑφ' ἑτέρων ὁμῶς εἰσέτι ἀμφισβητούμε-
νον ⁽³⁾, τὸ ὄνομα Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου. Ὑπάρχουσι
δὲ καὶ ἄλλοι τέσσαρες τοιοῦτοι τάφοι εἰς τὸν κάθετον,

⁽¹⁾ Ἰδ. Niebuhr, Reise, II, 121 — Heeren, Ideen, I, 94. —

⁽²⁾ ΙΖ, 71 — ⁽³⁾ C. de Gobineau, Inscr. cunéiformes.



καὶ 300' ὑψηλὸν βράχον τοῦ Ναξι 'Ρουστάν (ὄρος ἐν ταφριασμοῦ) ἀρκτικῶς τῆς Περσαιπόλεως, ὅμοιοι κατὰ τι πρὸς τοὺς ἐν Λυκία καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀσίας. Τὸ μέτωπον αὐτῶν κοσμεῖται ὑπὸ γλυφῆς σταυροειδῆ ἐχούσης τὴν διάθεσιν, καὶ τὸ μὲν ὕψος 100', τὸ δὲ πλάτος 53', καὶ τὸ βάθος 44' οὔσης ποδῶν. Τὸ πλατύτερον μέρος αὐτῶν παριστᾷ ἡμικίονας ἔχοντας διπλᾶς προτομὰς μονοκεράτων ἀντὶ χιονοκράνων, καὶ μεταξὺ τῶν ἡμικιόνων ψευδῆ πύλην, ἐν ᾗ ἡ ἀληθὴς εἰσόδος κρύπτεται ὑπὸ ἀπλοῦ λίθου τεσσάρων καὶ ἡμίσεος ποδῶν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμικιόνων ἐκτείνεται θριγκὸς, ἔχων ἐπιστύλιον τριχὶ διαιρούμενον διὰ ταινιῶν, ὡς τὸ Ἰωνικόν, καὶ κοσμούμενον δι' ὀδόντων (HIN. Λ, 7). Ἀνωθεν δὲ τοῦ ἐπιστυλίου παρίσταται συνήθως ὁ βασιλεὺς ἱερουργῶν.

Ἄλλ' ὁ Στράβων ⁽¹⁾ περιγράφει ἐν Πασαργάδαις τὸν τάφον τοῦ Κύρου, οὐχὶ ὡς τοὺς ῥηθέντας λαξευτὸν ἐν τῷ βράχῳ, ἀλλ' ὡς οἰκοδόμημα κτιστὸν, ἐν παραδείσῳ ἰστάμενον, σχῆμα δ' ἔχον πύργου, κάτωθεν μὲν στερεοῦ, ἄνω δ' ἀποτελοῦντος σηκὸν ὑπόστεγον μετὰ στενῆς τῆς εἰσόδου, περιέχοντα χρυσῇν θήκην, ἧς οἱ ποδες χρυσελεφάντινοι, κεκαλυμμένην διὰ ταπήπτων ἐνδυμάτων, ὀρμων καὶ ὀπλων. Ἡ περιγραφὴ αὕτη ἀνακαλεῖ καὶ πάλιν πολλοὺς τῆς Λυκίας καὶ ἄλλων τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας τάφους, συνισταμένους ἐκ βάσεως διὰ βαθμίδων πυραμιδοειδῶς μειουμένης, καὶ φερούσης ἐπὶ τῆς κορυφῆς λάρνακα. Τοιοῦτον μνημεῖον τεσσαρακοντάπουν τὸ ὕψος ὑπάρχει ἐν Μουργὰβ (ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Πασαργαδῶν) παρὰ τῷ Κύρῳ ποταμῷ, ἔχον 6 βαθμίδας ἐκ μεγάλων παραλληλεπίπεδων λευκοῦ μαρμάρου, καὶ ἐπ' αὐτῶν μικρὸν μαρμάρινον οἶκημα, διαστάσεων 20 X 17', μετ' αἰτώματος, σῶζον ἔνδον ἵχνη στιλβώσεως. Πέριξ τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος φαίνονται ἵχνη περιστυλίου 24 πα-

(1) IE, 321.

χρῶν κιόνων. Τὸ μνημεῖον τοῦτο εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αὐτὸς ὁ τάφος τοῦ Κύρου (HIN. ΛΑ. 4).

Πυρραϊθεΐα.

Ἡ θρησκεία τῶν Περσῶν δὲν ἐδέχετο, ὡς ἐρρέθη, ναυὺς καὶ ἀγάλματα· διὰ δὲ τὴν λατρείαν τοῦ πυρὸς εἶχον μόνον ἐπὶ τῶν ὁρέων τὰ καλούμενα πυρραϊθεΐα, ὅπου σῶζεται ἐν παρὰ τοὺς τάφους, μικρὸς πύργος, ὡς τὸν περιγραφέντα τάφον τοῦ Κύρου, περίπου 30' ὑψηλός, ἱστάμενος, ὡς φαίνεται, ἐπὶ βάσεως πυραμιδοειδοῦς κατὰ βαθμίδας διεσκευασμένης, ἣτις ὁμῶς εἶναι κατακεχωσμένη, καὶ περιέχων ἐν μόνον ἀπλοῦν δωμάτιον, ὅπου ἐκαίετο τὸ πῦρ, καὶ εἰς ὃ ἔφερε μικρὰ θύρα διαστάσεων 5 X 6', ἐνδεκα δὲ πόδας ὑπερέχουσα τοῦ ἐδάφους, ὥστε ἄνευ προσθέτου κλίμακος ἦν ἀπρόσβατος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Πλαστική.

Εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Περσαιπόλεως ἡ πλαστική εἶναι ὑπηρετική τῇ ἀρχιτεκτονικῇ, ἐπικοσμοῦσα τὰς μεγάλας αὐτῆς ἐπιφανείας ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κατὰ πολλὰ μεγίστην ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν τέχνην τῆς Ἀσσυρίας, προφανέστατα ἐξ ἐκείνης διάφορα τῶν σχημάτων αὐτῆς κληρονομήσασα. Τοιαῦτά εἰσι τὰ μεγάλα ζῶα, οἱ μονόκεροι, ταῦροι πτερωτοὶ καὶ ἄπτεροι, γρύπες, λέοντες, καὶ τινὰ τέρατα ἀνθρωπίνην καὶ βασιλικῶς κεκοσμημένην ἔχοντα τὴν κεφαλὴν, ἱστάμενα δὲ πρὸ τῶν πυλῶν ὡς συμβολικὰ τοῦ κράτους παράσημα, καὶ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος περιφανές, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα ἰσχυρῶς ἀνάγλυφον ἔχοντα.

Τῆς αὐτῆς ἐπίσης καταγωγῆς εἰσὶ τὰ ἐπὶ τῶν πυλῶν ἐνός τῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς οἰκημάτων ἀνάγλυφα, τὰ



παριστῶντα ἀνδρεῖον ἥρωα (ΠΙΝ. ΛΑ, 2), ἴσως Ἀχαιμένην, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ βασιλικοῦ γένους, διελαύνοντα ποικιλόμορφον τέρας, ἢ τὸν Ὀρομάσδην νικῶντα τὸν Ἀριμάνην· προσέτι δὲ καὶ ἡ αὐτόθι ἀνάγλυφος εἰκὼν τοῦ βασιλέως ὑπὸ σχῆμα ἀνδρὸς πτερωτοῦ (ΠΙΝ. ΛΑ, 3).

Τὰ δὲ καλύπτοντα τὴν ἐπιφάνειαν τῶν τοίχων, ἰδίως κατὰ τὰς ἀναβάθρας, εἰσὶν ἀβάθῃ, διὰ λεπτῆς μόνον γραμμῆς ἀνέχοντα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ εἰς αὐτὰ παρίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ βασιλεὺς, ἐνδεδυμένος μακρὰν Μηδικὴν στολὴν, βαδίζων ἐν πομπῇ, ὡς ὑπὲρ τῆς καθαρᾶς τοῦ πυρὸς λατρείας, ἢ καθήμενος ἐπὶ θρόνου ὑπὸ καταπέτασμα, καὶ φερόμενος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πρωτίστων Περσικῶν φυλῶν· ἀλλαγῶν δὲ (ΠΙΝ. ΛΑ, 4) παρίσταται ἡ σωματοφυλακὴ τοῦ βασιλέως, οἱ αὐλικοὶ ἐναλλάξ τὸν μακρὸν Μηδικὸν χιτῶνα, ἢ τὸν βραχύτερον Περσικὸν χάνδουν μετὰ τῆς τιάρας ἐσταλμένοι, καὶ αἱ ἐπαρχίαι ἐν προσωποποιήσει, προσφέρουσαι δῶρα.

Ἐν γένει αἱ παραστάσεις τῶν Ἀριανῶν ἐθνῶν εἰσὶ κυρίως ἱστορικαί, διότι ἡ θρησκεία των, ἡ λατρεία τῆς ἀγαθῆς ἀρχῆς, τοῦ καθαρῦ Ὀρομάσδου, ἦν ἀνεπίδεκτος μύθου καὶ εἰκονισμοῦ, καὶ μόνον ὅπως παραστήσωσι τὴν τοῦ αὐλοῦ τούτου ὄντος προσκύνησιν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως, ἐνέφαινον αὐτὸ συμβολικῶς διὰ τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἡμισείας ἀνθρωπίνης εἰκόνης, τῆς αἰρομένης ὑπὲρ τὸν βασιλέα, ἐπὶ μεγάλων πτερύγων.

Ἐκτὸς δὲ ταύτης τῆς παραστάσεως, δύνανται καὶ τὰ συμβολικὰ ζῶα νὰ θεωρηθῶσι μέχρι τινὸς ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν θρησκευτικὸν κύκλον. Ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα τῆς πλαστικῆς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων εἰσὶν ἱστορικὰ καὶ μνημονευτικά, οὐχὶ ὁμῶς κατὰ τὸν τρόπον τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες διαιωνίζουσιν εἰκονικῶς ἢ συμβολικῶς διὰ τῆς γλυπτικῆς ῥητὴν τινα πράξιν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ μᾶλλον συντεθειμένα κατὰ τὴν ἐλληνι-

τὴν ιδέαν εἰς τιμὴν ἀπλῶς ἢ μνήμην αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ἢ μᾶλλον τῆς βασιλείας του. Καὶ τὰς οὕτω δὲ πρὸς τὴν ὕλην περιορισμένας παραστάσεις τῆς τέχνης ἢ αὐστηρὰ ἐθιμοταξία καὶ ἡ σεμνότης τῆς Περσικῆς αὐλῆς περιώριζεν ἔτι μᾶλλον, ἐπιβαλλούσα εἰς αὐτὰς τύπον ἀπαράβατον καὶ ὑποχρεωτικόν. Οὕτως ἡ ἐνδυμασία δὲν μακρύνεται ποτε τῆς κανονικῆς στολῆς· οὐδὲν σῶμα παρίσταται γυμνόν· αἱ γυναῖκες εἰσιν ἀποκεκλεισμένα κατὰ τὰ Ἀσιανὰ ἔθιμα· τὸ βάδισμα εἶναι σοβαρὸν καὶ εὐσχήμον, καὶ ἀμφοτέροι τῶν βαδιζόντων οἱ πόδες βαίνουνσιν ἐπίσης ἐπὶ τῆς γῆς· οὐδὲν δὲ κίνημα βίαιον ἐπιτρέπεται, οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν πάλην κατὰ θηρίων· οἱ ἄνδρες φοροῦσι κόμας προσθέτους· αἱ πτυχαὶ τῶν ἐνδυμάτων εἰσὶ κανονικαὶ καὶ ἐπιμελεῖς, οὐκ ὀλίγον ἐμφερεῖς ταῖς τοῦ ἀρχαίζοντος ἑλληνικοῦ ῥυθμοῦ· περὶ τὰς χεῖρας, τὸν λαιμόν, καὶ τὴν τιάραν τοῦ βασιλέως παρατηροῦνται ἵχνη προσθέτων χρυσῶν κοσμημάτων, καὶ πανταχοῦ καταφαίνεται ἡ αὐλικὴ πολυτέλεια καὶ αὐστηρὰ ἐθιμοταξία. Οὐχ ἥττον ὁμῶς ἡ τέχνη οὐδόλως φαίνεται νηπιάζουσα, ἀλλ' ἀποδεικνύει μάλιστα ἡ ἐργασία ἐμπειρίαν καὶ ἄσκησιν. Οἱ τοῦ προσώπου χαρακτῆρες, καὶ τοὶ ἐμφαίνοντες ἐθνικὸν τύπον, ἔχουσι συγχρόνως πολλὴν τὴν ἐμβρίθειαν. Εἰς τὰς μορφὰς τῶν ἐπαρχίων παρατηρεῖται λεπτὴ χαρακτῆρος διάκρισις, αἱ δὲ θέσεις καὶ ἡ τοῦ προσώπου ἑκφρασις τῶν αὐλικῶν ποικίλλεται εὐαρέστως. Αἱ ἐν κατατομῇ φαινόμεναι μορφαὶ εἰσὶ καθαρῶς διαγεγραμμέναι, αἱ δ' ἀντωποὶ κατὰ τοῦτο ἀνακαλοῦσι τὰς Αἰγυπτιακὰς ἢ τὰς ἀρχαιοτάτας Ἑλληνικὰς γλυφάς, ὅτι ἔχουσι τοὺς πόδας ἐν κατατομῇ.

Τῶν δὲ θηρίων ἡ διαγραφὴ ἔχει τι μέγα, εὐρωστόν καὶ νευρῶδες. Εἶναι δὲ πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι καθαρὰ τοῦ τραχέος λίθου ἡ ἐργασία, καὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ τρόπου πολὺ καλητέρα. Εἰς τὴν παραγωγὴν δὲ τῶν τεχνουργημάτων



τούτων εἶναι ἀπαραγνώριστος ἡ ἐπιρροή τῆς Βαβυλωνικῆς τέχνης, ἐπὶ τὸ ἐλαφροτερον καὶ φυσικώτερον διαπονηθείσης ἐν τοῖς Μηδικοῖς ἐκβατάνοις καὶ Σούσοις. Ὅμοίως δὲ, πλὴν τοῦ ἰδιορρύθμου ἐπιχωρίου στοιχείου, διαφαίνεται ἐν αὐτῇ καὶ ὁ προσέθηκαν οἱ ἀνταῦθα ἐργασθέντες Αἰγύπτιοι τεχνῖται. Ἀλλὰ καὶ τις σχέσις, καὶ αὕτη οὐ μικρά οὐδὲ πάρεργος, καταφαίνεται ἀπαραγνώριστως ἐν αὐτοῖς καὶ πρὸς τὰ προϊόντα τῆς ἀρχαϊκῆς τῶν Ἑλλήνων τέχνης.

Ἄν τὰ ἀνάκτορα ταῦτα ὠκοδομήθησαν, ὡς διίσχυρίζονται οἱ ἀξιούντες ὅτι ἀνέγνωσαν τὰς σφηνοειδεῖς αὐτῶν ἐπιγραφάς, ἐπὶ Δαρείου καὶ Ξέρξου, ἀνηγέρθησαν ὅτε τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἤχμαζεν ὁ ἀρχαϊκὸς τύπος, καὶ ὅτε, κατὰ Ἡλίνιον ⁽¹⁾, Τηλεφάνης ὁ Φωκεὺς εἰργάζετο διὰ τοὺς δύο τούτους βασιλεῖς τῆς Περσίας.

Ὁ ρυθμὸς δ' οὗτος τῶν Περσαιπολιτικῶν γλυφῶν ἐπεκράτει οὐ μόνον εἰς τὴν Περσίδα, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὴν ἑκτασιν περίξ, ὅπου ἐξετείνετο ἡ Περσικὴ ἐπιρροή ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς τῶν Περσῶν δυνάμεως. Εἰς τὴν θέσιν Βισοῦτον ἐν Μηδίᾳ, μεταξὺ Ἐκβατάνων καὶ Σούσων, σώζονται πρόστυπα ζώδια παριστῶντα μεταξὺ ἄλλων βασιλέα θριαμβεύοντα κατὰ πολεμίων. Εἰσὶ δὲ τὰ ἔργα ταῦτα ὁμοιότατα τοῖς Περσαιπολιτικοῖς, καὶ ἐτι ἀρχαιότερα ἐκείνων φαινόμενα. Ἡ θέσις αὕτη ἦν ἡ τοῦ ἀρχαίου Βαγιστάνου, περὶ ὃ, κατὰ Διόδωρον ⁽²⁾, ἦσαν βράχοι ὑψηλοὶ καὶ ἀπότομοι, οὓς κατέξεσεν ἡ Σεμίραμις, (οἷότι εἰς τὴν Σεμίραμιν ἀπεδίδοντο ὅλα τὰ ἐν Ἀσίᾳ ἀρχαῖα τεχνουργήματα), καὶ ἐπεχάραξε τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς εἰκόνα μεθ' ἑκατὸν δορυφόρων, καθ' ὃν τρόπον παρίστανται οἱ βασιλεῖς εἰς Περσέπολιν, προσθεῖσα καὶ ἐπιγραφάς Συρίοις γράμμασι, λέγει ὁ ἱστορικὸς, τὰ Ἀσσύρια σφηνοειδῇ πιθανῶς αἰνιττόμενος.

(¹) 34, 19, 9. — (²) B, 13.

Ἀλλὰ δ' ἀξιόλογα ἐρείπια εἰσιν ἐν Σεμιραμ-
κερτοῖς (Schamiramakert), ἤδη Βὰν τῆς Ἀρμενίας,
συνιστάμενα εἰς ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα ἀνάλογα τῶν
τῆς Περσαιπόλεως, καὶ εἰς ἐπιγραφὰς σφηνοειδεῖς, ἐξ ὧν
ἀναγινώσκεται κατὰ τοὺς Ἀσσυριολόγους τὸ ὄνομα τοῦ
Ξέρξου. Ἀλλ' οἱ δόντες εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὸ ὄνομα
Περσαι φαίνεται ὅτι εἶχον εὖρρει ἐνταῦθα ἐρείπια πολὺ
χαιότερα, μὴ διατηρούμενα ἤδη πλέον· διότι οἱ Ἀρμέ-
νιοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο σπή-
λαια, κίονας, ἀγάλματα, ὧν οὐδὲν ἤδη σώζεται.

Περσικοὶ τύποι ὑπάρχουσι καὶ πλησίον τῆς Βηρουττοῦ,
παρὰ τῷ Λύκῳ ποταμῷ, εἰς θέσιν ὅπου φαίνονται καὶ
Αἰγυπτιακὰ ἀνάγλυφα ἀναφερόμενα εἰς τὸν Σέσωστριν.

Καὶ ἄλλο δὲ προῖον ἐδανείσθη ἐκ τῆς Βαβυλωνίας
τέχνης ἢ Περσικῇ, τοὺς κύλινδρους ἐκ πολυτί-
μων λίθων, εἰς οὓς καὶ τῶν Μάγων καὶ τῶν Ἀσσυρίων
αἱ προλήψεις ἀπέδιδον ἀνωτέραν μαγικὴν δύναμιν· διό
μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Ἀσσυρίων ὑπὸ τῶν Περ-
σῶν ἐγλύφοντο αὐτόθι πολλοὶ κύλινδροι δανειζόμενοι
τὰς παραστάσεις αὐτῶν ἐκ τῆς θρησκείας τοῦ Ὀρο-
μάσδου, καὶ τὰ σχήματα ἐκ τῶν γλυφῶν τῆς Περ-
σαιπόλεως· ἄλλοι δὲ συνδυάζουσι τὰ Ἀσσυριακὰ μετὰ
τῶν Περσικῶν συμβόλων, διότι, ἐνεκα τῆς συναφείας
μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων, καὶ ἐν Ἀσσυρίᾳ ὑπῆρ-
χον μάγοι, καὶ ἐν Περσίᾳ ὑπῆρχον Χαλδαῖοι, καὶ
ὁ Βηρωσσὸς ἤδη ἀναφέρει διαφόρους συνδυασμοὺς ἀμ-
φοτέρων τῶν θρησκειῶν. Εἰς τοιοῦτος κύλινδρος παρι-
στᾷ ἄνωθεν μὲν τὴν συμβολικὴν μορφήν τοῦ Ὀρομάσδου,
κάτωθεν δὲ θεόν τινα μετὰ Χαλδαϊκῶν ἀστερισμῶν· ἑ-
τερος, τὸν βασιλέα ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Ὀρομάσδου,
χωρίζοντα τὸν ἀνθρωποκέφαλον πτερωτὸν ταῦρον, καὶ
τὸν γρύπα μετ' ἐπιγραφῆς Περσικῆς, δηλούσης ὅτι ὁ
κύλινδρος οὗτος εἶναι σφραγὶς· ἕτερος (ἐν τῷ Βρεταννικῷ
Μουσείῳ) ἐκ πρασίνου Χαλκηδονίου, παριστᾷ βασιλέα



ἐν δίφρῳ, μετὰ σφρηνοειδοῦς ἐπιγραφῆς, ἐν ᾗ τινὲς διίσχυρίζονται ὅτι ἀνεγνώρισαν τὸ ὄνομα τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀλλ' ἦτις, κατὰ τὸν Κύρ. Γοβινῶ (¹), οὐδὲν ἕτερον περιέχει πλὴν τοῦ συνήθους τύπου δοξολογίας.

Ὁμοιότατος δὲ πρὸς τὸν ρυθμὸν τῶν Περσαιπολιτικῶν ἔργων εἶναι καὶ ὁ τῶν χρυσῶν Δ α ρ ε ι κ ῶ ν, ἐν οἷς ὁ βασιλεὺς παρίσταται ὡς τοξότης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν καὶ τοῦ Πλουτάρχου (²) λέγοντος· «Τοῦ δὲ Περσικοῦ νομίσματος χάραγμα τοξότην ἔχοντος.»

Μετὰ δὲ τὴν Μακεδονικὴν ἐκστρατείαν εἰσῆχθη εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Ἀρσακιδῶν βασιλέων, οἵτινες ἄλλως λέγονται ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ «οἱ φιλόκαλοι,» κατὰ μέρος ὁ Ἑλληνικὸς βίος, καὶ τάσις πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ρυθμὸν, ὡς ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων, ἅτινα εἰσὶ τὰ μόνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γνωστὰ Περσικὰ τεχνουργήματα.

Ἡμισυν δ' αἰῶνα μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἀρχαίου Περσικοῦ κράτους, κατὰ τὰ 226 μ. Χ., οἱ ἀναλαβόντες τὴν ἀρχὴν Σασανίδαι, ἀξιούντες ὅτι κατάγονται ἐκ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Περσίας, ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἐπανορθώσωσι τὰ ἀρχαῖα καὶ πάτρια νόμιμα καὶ θρησκευτά. Ἀλλ' ἡ ἐπ' αὐτῶν τέχνη ἐμφαίνει τὸν παρακμάσαντα καὶ διεφθαρμένον ῥωμαϊκὸν ρυθμὸν, ἀφιλοκάλως ἐφηρμοσμένον εἰς Ἀσιατικὰς στολὰς καὶ παραστάσεις. Τοιοῦτον ρυθμὸν ἔχουσι τὰ νομίσματα αὐτῶν, τοιοῦτον καὶ ἀνάγλυφά τινα τῆς ἐποχῆς ταύτης, σωζόμενα ἐπὶ δύο τάφῳ εἰς Νάχσι Ῥουστὰν, πλησίον τῶν ἀρχαιοτέρων ἄλλων. Καὶ κυρίως τὰ ἔργα ταῦτα εἰσὶ μᾶλλον προϊόντα τῆς ῥωμαϊκῆς τέχνης παρακμάσεως, κατὰ τὸ ἐνδυμα μόνον καὶ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον διακρινόμενα ἀπ' αὐτῆς.

(¹) Inser. Curéiform. — (²) Ἀγ. 1Ε.